

بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان و ارائه راهکارهای مناسب

مهناز ملکی^۱
دکتر احمد شعبانی^۲

چکیده

کتابخانه‌های تخصصی پشتیبانان اصلی سازمان‌ها در پیشبرد اهداف آنها هستند. بررسی وضعیت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تخصصی استان اصفهان از نظر مجموعه‌سازی، خدمات، منابع انسانی، فضا و تجهیزات و بودجه، موضوع اصلی این پژوهش است. روش پژوهش، پیمایشی با نگرش توصیفی است. اطلاعات از طریق ارسال پرسشنامه به جامعه آماری، که ۲۲ کتابخانه تخصصی را در بر می‌گیرد، گردآوری و ۲۱ پرسشنامه تکمیل شده، معادل ۹۵/۲ درصد، دریافت شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد کتابخانه‌های مورد مطالعه در مجموع دارای ۲۵۳,۹۴۴ جلد کتاب و ۱۲۰۱ عنوان نشریه ادواری هستند. ۴۲/۸ درصد از کتابخانه‌ها از نظام رده‌بندی دهدهی دیویی و ۵۲/۴ درصد از رده‌بندی کتابخانه کنگره استفاده می‌کنند. ۱۴/۳ درصد مواد غیرکتابی مجموعه را چکیده‌نویسی، ۲۳/۸ درصد نمایه‌سازی، و ۴/۸ درصد چکیده‌نویسی و نمایه‌سازی می‌کنند. ۱۱/۵ درصد کتابخانه‌ها دارای کمیته انتخاب هستند. ۵۷/۱ درصد به کاربران خدمات اینترنتی ارائه می‌دهند، و ۲۳/۸ درصد صفحات وب مستقل دارند. ۵۱/۲ درصد کارکنان زن و ۴۸/۸ درصد مرد بوده و از آن میان ۴/۹ درصد کارشناس ارشد، ۳۴/۱ درصد کارشناس، و ۴/۹ درصد کاردان کتابداری و اطلاع‌رسانی بوده‌اند. مجموعه‌سازی و سازماندهی مناسب منابع کتابی و غیرکتابی، ارائه خدمات نوین اطلاع‌رسانی، آموزش منابع انسانی مطابق با پیشرفت‌های جهانی، تخصیص فضا و بودجه کافی و مطلوب از جمله پیشنهادات پژوهشگر است.

کلیدواژه‌ها

کتابخانه‌های تخصصی، استان اصفهان

۱. کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان

۲. استادیار علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه اصفهان shabania@edu.ac.ir

داده‌های کمی متون آمار نامه‌های کشور و استان در سال‌های مختلف جایگاه ویژه‌ای دارد. براین مبنای، در تحقیق و پژوهش حاضر سعی شد تا به ارزیابی کمی کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان پرداخته و راهکارهای مناسبی برای آن پیشنهاد شود.

هدف تحقیق

هدف پژوهش حاضر بررسی وضعیت کتابخانه‌های تخصصی از نظر مجموعه‌سازی، خدمات، منابع انسانی، فضا و تجهیزات، و بودجه است و سعی دارد راهکارهایی را جهت ارائه خدمات بهینه به مدیران سازمانی استان معرفی کند.

تعریف اجزای مسئله

بررسی وضعیت. منظور بررسی کلیه اجزا و بخش‌های مختلف کتابخانه از نظر مجموعه، خدمات، منابع انسانی، فضا و تجهیزات، و بودجه است.

کتابخانه تخصصی.^۷ کتابخانه‌ای تحقیقاتی که با مجموعه‌های تخصصی خود خدمات اطلاعاتی ویژه‌ای را به گروهی از کاربران و پژوهشگران ارائه می‌دهد (۴: ۱).

پرسش‌های پژوهش

۱. چه نوع موادی مجموعه کتابخانه را تشکیل می‌دهد؟
۲. انتخاب و تهیه مواد در کتابخانه‌های

حرکت زندگی اجتماعی و توسعه دانش فنی در قرون نوزدهم و بیستم موجب توجهی نو به سازماندهی و کنترل مطلوب اطلاعات شد که در نهایت منجر به تأسیس کتابخانه‌های ویژه‌ای شد. بر این قرار، توجه به این کتابخانه‌ها از نخستین متون تئوریک، در سال ۱۹۱۰ م. تاکنون قابلیت توجه دارد. شرآ^۳ قرن بیستم را به عنوان عصر کتابخانه‌های تخصصی و خدمات تخصصی می‌نامد. جانستون^۴ آن را نوعی سازمان مستقل و فراتر از شخص می‌داند؛ کتابخانه‌ای که وابسته به شخص نیست، بلکه همه آنچه را برای عملیات تجاری یک شرکت مورد نیاز است رفع می‌کند. کیندر^۵ بر توسعه خدمات کتابخانه‌های مزبور تأکید داشته و به خدمات خاص هر سازمان اشاره می‌کند، و بالاخره واسرمن^۶ به وابستگی سازمانی آنها اشاره می‌کند (۱۳: ۳۹۰-۳۹۴).

در سازمان‌هایی که درستی، کارایی، و توجه به زمان ارزش تلقی می‌شود، ضرورت کتابخانه‌های تخصصی ملموس‌تر به نظر می‌رسد، لذا سازمان باید در زمینه گسترش کتابخانه‌ها و سیستم اطلاع‌رسانی سرمایه‌گذاری کند.

رشد کتابخانه‌های تخصصی در استان اصفهان و نیاز به اعمال فنی و پژوهشی در سطح مراکز فنی، صنعتی، و علمی موجبات رشد پژوهش و تحقیقات را در سطح استان فراهم کرده است، به نحوی که روند قابل توجه توسعه کتابخانه‌های تخصصی در سطح استان در

3. Shera

4. Johnston

5. Kinder

6. Wasserman

7. Special library

مورد مطالعه چگونه صورت می گیرد؟
۳. سازماندهی مجموعه با چه شیوه‌ای انجام می شود؟

۴. چه نوع خدماتی و چگونه به استفاده‌کنندگان ارائه می شود؟

۵. تحصیلات منابع انسانی کتابخانه در چه حدی است؟

۶. وضعیت فضا و بودجه کتابخانه چگونه است؟

۷. چه راهکارهایی برای توسعه کتابخانه‌های مورد بررسی پیشنهاد می شود؟

پیشینه پژوهش

فریده سالمی (۱۳۸۲) در تحقیق خود موسوم به «بررسی وضعیت مدیریت کتابخانه‌های تخصصی شهرستان اهواز» جایگاه مدیریت این کتابخانه‌ها را از لحاظ نقاط قوت و ضعف و مشکلات احتمالی آنها ارزیابی کرد. نتایج حاصل نشان داد که ۳۹ درصد از سازمان‌های دولتی و نیمه‌دولتی شهرستان اهواز دارای کتابخانه بوده و تنها ۵ درصد از مدیران کتابخانه‌ها دارای مدرک تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی می باشند (۸).

لیلا پیاھو (۱۳۸۰) در پژوهش خویش موسوم به «راه‌های ایجاد انگیزه در استفاده از کتابخانه‌های تخصصی» سعی دارد انگیزه کارکنان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان قزوین را مورد شناسایی قرار دهد. در نتیجه‌گیری کلی، پژوهشگر به این داده‌ها دست یافت: ۳۶/۷ درصد از کارکنان فقدان فرصت مطالعه، ۴۱ درصد مشکلات شخصی، ۲۶ درصد مشکلات

اقتصادی، ۳۰ درصد گرانی کتاب، ۵۶ درصد عدم توجه کافی مدیران واحدها به اهمیت پژوهش در سیاست‌گذاری اقتصادی واجتماعی، و ۹۳ درصد عدم ارتباط سازنده کتابدار با کارکنان را دلایل عدم انگیزه برای استفاده از کتابخانه تخصصی سازمان متبوع خویش برشمرده‌اند (۳).

مرضیه رسولی املشی (۱۳۷۸) در بررسی وضعیت کتابخانه‌های صنعت نفت شهر تهران و ارائه راهکارهای عملی چهارده کتابخانه شرکت ملی نفت ایران در تهران را بررسی کرده است. نتایج نشان داد که بیش از ۷۱ درصد از کارکنان این مراکز را نیروهای غیرمتخصص تشکیل می‌دهد. ۲۱ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه در حال برنامه‌ریزی برای استفاده از نظام ماشینی بوده و ۵۱ درصد از استفاده‌کنندگان نظام ماشینی، از نرم‌افزارهای نوسا، پارس آذرخش، و بهمن برنا بهره می‌جویند. فقط ۷ درصد کتابخانه‌ها، نشریات را فهرست کرده و ۴۳ درصد کتابخانه‌ها بودجه جاری دارند. پژوهشگر پیشنهاداتی را جهت بهبود وضع کتابخانه‌ها ارائه داده است (۶).

پیتر واترز^۸ (۱۹۹۶) در بررسی استفاده از کتابخانه علوم کشاورزی اسکاتلند سعی دارد جنبه‌های خدماتی و میزان کیفیت آن را بررسی کند. از مجموع ۱۴۹ پرسشنامه، ۷۴ پاسخنامه، معادل ۴۹/۶ درصد، عودت یافت و این استنتاج حاصل گردید که میزان رضایت از خدمات کتابخانه مطلوب بوده و جدل اصلی بین کتابداران و استفاده‌کنندگان برسر امانت مجلات بوده است (۱۵).

الکساندرادیمتروف^۹ (۱۹۹۳) تحقیقی با عنوان

8. Peter Waters

9. Alexandra Dimitroff

دسترسی به اطلاعات در کشورهای در حال توسعه: کتابخانه‌های تخصصی در مصر^{۱۰} انجام داده که به توصیف دو کتابخانه تخصصی در مصر پرداخته و تلاش‌های آنها را برای رفع موانعی که موجب شکست در دسترس پذیری اطلاعاتی است، توضیح می‌دهد. این پژوهش نشان داد که کشورهای در حال توسعه برای دستیابی به اطلاعات با موانعی روبه‌رو هستند که کشورهای آمریکای شمالی کمتر با آنها رویاروی‌اند. دیمیتروف بیان می‌کند که اگر متخصصان کتابداری در آمریکای شمالی قصد دارند اهداف همکاری بین‌المللی را در حوزه اطلاع‌رسانی تحقق بخشند، باید طرح‌های عملی را به منظور بهبود دستیابی به اسناد و اطلاعات ارائه داده تا به نقص نظام‌های توزیع اطلاعات در کشورهای در حال توسعه پی ببرند (۱۲).

گای کلایر^{۱۱} (۱۹۹۱) نقش کتابخانه‌های تخصصی را در سوادآموزی نوین مورد بررسی قرار داده است. در این زمینه که سوادآموزی بخشی از وظایف و حوزه عملکرد کتابخانه‌های سنتی است، تبلیغات زیادی صورت گرفته است، و کتابخانه‌های تخصصی توجه کمی به این برنامه اجتماعی دارند، مگر آنکه با رسالت سازمانی آنها ارتباط مستقیم داشته باشند (۹۹:۱۱-۱۰۴). به هر جهت، با برنامه جدید می‌توان انتظار داشت کتابخانه‌های تخصصی در برنامه سوادآموزی سازمان خود ایفای نقش کنند. البته، چنین فعالیتی باید با برنامه‌ریزی ویژه‌ای مبتنی بر احتیاط کامل صورت گیرد.

ادوموسو^{۱۲} (۱۹۷۹) مقاله‌ای تحت عنوان «استاندارد کتابخانه‌های تخصصی نیجریه در

عصر جدید» دارد که در آن آثار تاریخی و توسعه و رشد کتابخانه‌های تخصصی نیجریه را از دوره‌ای که مستعمره بریتانیا بوده تاکنون ارزیابی کرده و مفهوم کتابداران تخصصی و اهمیت آنها را در جامعه علمی نیجریه مورد سنجش قرار می‌دهد (۱۴).

روش و جامعه آماری تحقیق

این پژوهش با روش پیمایشی انجام و به‌منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. روایی پرسشنامه از طریق بازآزمایی و نظرات اصلاحی استاد راهنما فراهم آمد. پرسشنامه حاوی ۲۴ سؤال، مشتمل بر ۲۲ سؤال بسته و ۲ سؤال باز بوده است. پرسشنامه‌ها در اردیبهشت ۱۳۸۳ ظرف پانزده روز بین مدیران کتابخانه‌های تخصصی توزیع و در پایان تیر همان سال جمع‌آوری شد.

از ۲۲ کتابخانه تخصصی استان اصفهان، ۲۱ پاسخنامه معادل ۹۵/۴۱ درصد دریافت شد و فقط مدیر کتابخانه تخصصی صنایع هوایماسازی به جهت مسائل امنیتی از عودت پرسشنامه اجتناب کرد.

برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از شاخص‌های فراوانی، درصد، میانگین، جدول، و نمودار استفاده شد. استخراج نتایج با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS صورت گرفت و برای رسم نمودارها از نرم‌افزار Harvard Graph استفاده شد.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۱. مجموعه‌سازی

چنانکه از جدول ۱ آشکار است مجموعه

10. Guy Clair
11. Odumoso

جدول ۱. توزیع فراوانی کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

نام کتابخانه	نوع نشریات	فارسی (جلد)	لاتین (جلد)	عربی (جلد)	مجموع کتاب‌های کتابخانه (جلد)
اداره راه و ترابری		۳۰۰۰	۱۰	۱۰	۳۰۲۰
اداره گاز		۱۸۰	۱۶۰	-	۳۴۰
اداره مخابرات		۶۰۰۰	۵۰۰	-	۶۵۰۰
سازمان انرژی اتمی		+	+	-	۱۴۰۰۰
سازمان پارک‌ها و فضای سبز		۶۰۰۰	-	-	۶۰۰۰
سازمان صدا و سیما		+	+	+	۸۰۴۳
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی		+	+	-	۲۲۲۰۰
شرکت برق منطقه‌ای		۸۰۰۰	۵۰۰	-	۸۵۰۰
شرکت پلی‌اکریل		۱۵۰۰	۲۵۰۰	-	۴۰۰۰
شرکت فراورده‌های نسوز		۱۰۹۲	۵۰۹	-	۱۶۰۱
شهرک علمی تحقیقاتی		۱۲۰۰	۸۰۰	-	۲۰۰۰
مجتمع فنی حرفه‌ای سروش		۱۰۰۰۰	-	-	۱۰۰۰۰
مجتمع فولاد مبارکه		۴۰۰۰	۴۰۰۰	-	۸۰۰۰
مرکز اسناد ملی - شعبه اصفهان		+	+	-	۸۶۲۱
مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی		۳۸۰۰	۸۵۰	-	۴۶۵۰
مرکز تحقیقات معلمان اصفهان		۷۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۶۰۰	۱۱۰۶۰۰
مرکز تحقیقات معلمان گلپایگان		۱۲۰۱۳	۵۰	۲۰	۱۲۰۸۳
مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام		۷۰۰۰	۳۰۰۰	۵۰	۱۰۰۵۰
مرکز تحقیقات مهندسی		۳۰۰۰	۴۵۰۰	-	۷۵۰۰
معاونت حمل و نقل و ترافیک		۸۴۱	۳۹۵	-	۱۲۳۶
مهندسان مشاور شهر و خانه		+	+	-	۵۰۰۰
جمع		۱۳۷۶۲۶	۵۷۷۷۴	۶۸۰	۲۵۳۹۴۴
میانگین		۶۵۵۳/۶	۲۷۵۱/۱	۳۲/۴	-

علامت مثبت در جدول بیانگر آن است که کتابخانه‌ها منابع را داشته ولی مقادیر آن را اعلام نکرده‌اند، و علامت منفی در جدول بیانگر آن است که کتابخانه‌ها منابع را نداشته‌اند.

با ۵۰ عنوان نشریه لاتین نسبت به دیگر مراکز از وضعیت مطلوب‌تری برخوردارند. در مورد محدودیت مجموعه منابع غیرکتابی در کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان، مستخرج از پاسخ‌نامه‌های موجود آشکار می‌شود که با وجود پیشرفت‌های فناورانه در بهره‌جویی از این منابع، کتاب در بیشتر کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان به منزله اصلی‌ترین منبع اطلاعاتی مورد استفاده بوده است. زهرا حاجی شیرزی عواملی مانند عدم نیاز به بودجه کلان در مقایسه با سایر منابع، دسترس‌پذیری، و امکان تفکر و بررسی در مدت زمان نامحدود را از جمله عوامل مؤثر در نقش و جایگاه این منبع اطلاعاتی می‌داند (۵).

۲. انتخاب و تهیه مواد

جدول ۲ شیوه انتخاب مواد کتابخانه‌ای را در کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان نشان می‌دهد. از آنجا که هر کتابخانه در پاسخگویی می‌توانست بیش از یک گزینه را انتخاب کند،

کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان دارای ۱۳۷,۶۲۶ جلد کتاب فارسی، ۵۷,۷۷۴ جلد کتاب لاتین، و ۶۸۰ جلد کتاب عربی هستند. بیشترین میزان کمی، به کتابخانه "مرکز تحقیقات معلمان اصفهان" تعقل دارد که شامل ۷۰,۰۰۰ جلد کتاب فارسی، ۴۰,۰۰۰ جلد کتاب لاتین، و ۶۰۰ جلد کتاب عربی می‌شود. هرچند که کتابخانه‌های تخصصی نباید با تراکم بیش از حد مواد اطلاعاتی مانند کتاب حالت آرشیوی پیدا کنند، ولی کتابخانه‌هایی مانند کتابخانه "اداره گاز" با ۳۴۰ جلد کتاب فارسی و لاتین باید نسبت به جمع‌آوری و مجموعه‌سازی متناسب با نیاز مراجعان، کوشش بیشتری مبذول دارند. آنچه از توزیع فراوانی عنوان‌های نشریات ادواری برمی‌آید، مبتنی بر این مطالب است که مجموع ۱۲۰۱ عنوان نشریه ادواری در این کتابخانه‌ها موجود است که از این تعداد ۱۰۰۳ عنوان فارسی، ۱۶۵ عنوان لاتین، و ۳ عنوان عربی است. در این زمینه، "مرکز تحقیقات معلمان" با ۳۵۰ عنوان نشریه فارسی و کتابخانه "سازمان انرژی اتمی"

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد شیوه انتخاب مواد کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

درصد	فراوانی	مقادیر کمی
		شیوه انتخاب مواد
۲۱/۳	۱۳	نظر کتابدار
۱۱/۵	۷	کمیته انتخاب کتاب
۲۴/۶	۱۵	نظر متخصصان موضوعی
۱۴/۷	۹	نظر مدیر کتابخانه
۲۷/۹	۱۷	نیازها و پیشنهادهای مراجعان
۱۰۰	۶۱	جمع

مجموع فراوانی داده‌ها از مجموع فراوانی کتابخانه‌های مذکور بیشتر شده است.

در جدول ۲ مشاهده می‌شود که در ۱۳ کتابخانه (۲۱/۳ درصد) مواد کتابخانه‌ای توسط کتابدار، ۷ کتابخانه (۱۱/۵ درصد) توسط کمیته انتخاب کتاب، ۱۵ کتابخانه (۲۴/۶ درصد) توسط متخصصان موضوعی، ۹ کتابخانه (۱۴/۷ درصد) براساس نظر مدیر کتابخانه، و در ۱۷ کتابخانه (۲۷/۹ درصد) براساس نیازها و پیشنهادات مراجعان کتابخانه انتخاب می‌شود.

آنچه از داده‌های کمی مزبور آشکار می‌شود نقش کم‌رنگ کمیته انتخاب کتاب در انتخاب مواد کتابخانه تخصصی است که در بین مسئولان مورد شناسایی واقع نشده است و فقط ۷ کتابخانه (۱۱/۵ درصد) از این کمیته برای انتخاب مواد بهره جسته‌اند.

۳. سازماندهی مواد

طبق داده‌های جدول ۳ آشکار می‌شود که از مجموع ۲۱ کتابخانه تخصصی مورد مطالعه، ۱۱ کتابخانه (۵۲/۴ درصد) از روش رده‌بندی کتابخانه کنگره، ۹ کتابخانه (۴۲/۸ درصد) از

روش رده‌بندی دهدهی دیویی، و ۱ کتابخانه (۴/۸ درصد) از روش ابتکاری برای سازماندهی منابع خود استفاده کرده‌اند. مرضیه رسولی املشی (۱۳۷۸) در تحقیق خود به این استنتاج دست یافت که ۶۰ درصد کتابخانه‌های صنعت نفت شهر تهران از نظام رده‌بندی دهدهی دیویی، ۳۰ درصد از رده‌بندی کتابخانه کنگره، و ۱۰ درصد جامعه یعنی کتابخانه‌های بیمارستان نفت از رده‌بندی ان. ال. ام (NLM) استفاده می‌کنند. براین اساس می‌توان دریافت که رویکرد کتابخانه‌های تخصصی در بهره‌جویی از رده‌بندی کتابخانه کنگره در ابعاد تخصصی در استان اصفهان نسبت به کتابخانه‌های سازمان مزبور بیشتر است (۶: ۵۳).

با توجه به اینکه روش رده‌بندی دهدهی دیویی بیشتر با کتابخانه‌های عمومی مناسب است (۷: ۷۷-۷۹) ۹ کتابخانه (۴۲/۸ درصد) از کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان از این نظام رده‌بندی استفاده کرده‌اند. به‌رحال، هرگونه سیاست‌گذاری در مورد انتخاب نظام رده‌بندی به شرایط حاکم و نیازهای ویژه مجموعه بستگی دارد. ولی می‌توان گفت که رده‌بندی کتابخانه

جدول ۳. توزیع فراوانی و درصد نظام رده‌بندی کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

درصد	فراوانی	مقادیر کمی	نظام رده‌بندی
۴۲/۸	۹		دهدهی دیویی
۵۲/۴	۱۱		کتابخانه کنگره
۴/۸	۱		سایر موارد
۱۰۰	۲۱		جمع

جدول ۴: توزیع فراوانی و درصد نظام سازماندهی و بازیابی اطلاعات مواد غیر کتابی کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

درصد	فراوانی	مقادیر کمی
		نظام سازماندهی
۱۴/۳	۳	چکیده‌نویسی
۲۳/۸	۵	نمایه‌سازی
۴/۸	۱	چکیده‌نویسی و نمایه‌سازی
۴/۸	۱	بدون جواب
۵۲/۴	۱۱	سایر موارد
۱۰۰	۲۱	جمع

مواد دیداری شنیداری، رده‌بندی دهدهی دیویی، و رده‌بندی کتابخانه کنگره. در این زمینه نتایج تحقیق لیلا مرتضایی (۱۳۷۲) که وضعیت مراکز مدارک و کتابخانه‌های تخصصی ایران را از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار داده با نتایج پژوهش حاضر مشابه است، به طوری که در آن تحقیق ۲۹/۶ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه از روش نمایه‌سازی استفاده کرده و غالباً فهرست‌نویسی ساده و یا نظم الفبایی را جایگزین نمایه‌سازی ساخته‌اند (۱۰: ۱۴).

از نتایج حاصل آشکار می‌شود که اهمیت حیاتی بازیابی اطلاعات برای مسئولان سازمان‌های مادر و یا کتابخانه‌ها چندان آشکار نیست، چنانچه کم‌توجهی به نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی با عنایت به نتایج نازل (نمایه‌سازی ۲۳/۸ درصد و چکیده‌نویسی ۱۴/۳ درصد) رابطه کتابخانه‌ها و مراجعان را دچار مشکل خواهد ساخت. همچنین نتایج موجود بیانگر فقدان دقت در زمینه نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی مدارک در کتابخانه‌هاست، چنانچه برخی کتابخانه‌ها از

کنگره به علت مزایایی از جمله سادگی تعمیم و شماره‌پذیری، قابلیت کاربرد بیشتری در کتابخانه‌های تخصصی دارد.

تجزیه و تحلیل مدرک در ارتباطات و ارائه اطلاعات به مراجعان سهم مهمی دارد. در واقع، یکی از وظایف کتابخانه‌های تخصصی، بازیابی دقیق اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن توسط نیروهای متخصص کتابخانه است (۷: ۱۱۱).

باتوجه به جدول ۴، تنها ۳ کتابخانه (۱۴/۳ درصد) مواد غیرکتابی خود را چکیده‌نویسی و ۵ کتابخانه (۲۳/۸ درصد) نمایه‌سازی می‌کنند. ۱ کتابخانه (۴/۸ درصد) برای سازماندهی منابع اطلاعاتی خود هر دو روش نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی را به کار می‌برد. ۱۱ کتابخانه (۵۲/۴ درصد) نیز از سایر روش‌ها برای سازماندهی منابع خود استفاده می‌کنند. روش‌های دیگر که برای سازماندهی مواد غیر کتابی در برخی کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان به کار گرفته شده عبارتند از: شماره‌بندی ردیف، عنوان مدرک، الفبایی موضوعی، قواعد فهرست‌نویسی

جدول ۵. توزیع فراوانی و درصد خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

درصد	فراوانی	مقادیر کمی	خدمات عمومی
۴/۸	۱		نمایشگاه
۸۰/۹	۱۷		معرفی تازه‌های کتاب
۹/۵	۲		سمینارها و همایش‌ها
۴/۸	۱		بدون پاسخ
۱۰۰	۲۱		جمع

معتبر در سطح کشور همخوانی دارد، چنانچه در تحقیق مهری پریخ (۱۳۸۰) کارکرد خدمات الکترونیکی در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد بسیار ناچیز برآورد شده است (۲: ۴۸-۴۹). با توجه به اینکه بخش خدمات عمومی کتابخانه‌های تخصصی باید فعال و پویا بوده و با شیوه‌های نوین اطلاع‌رسانی و پیشرفت‌های فناورانه هماهنگ و همگام شود (۴) می‌توان دریافت که کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان در زمینه اینگونه خدمات فعالیت ناچیزی از خود داشته و نسبت به ارائه این خدمات در کتابخانه‌های مورد مطالعه از طرف

فهرستنویسی ساده و یانظم‌الفبایی برای نگهداری مدارک بهره گرفته‌اند.

۴. خدمات کتابخانه‌های تخصصی

از جدول ۵ آشکار می‌شود که ۱ کتابخانه (۴/۸ درصد) به برپایی نمایشگاه، ۱۷ کتابخانه (۸۰/۹ درصد) به معرفی تازه‌های کتاب، و ۲ کتابخانه (۹/۵ درصد) به برگزاری سمینارها مبادرت می‌نمایند، یک کتابخانه نیز به این سؤال پاسخ نداده است. همین موارد از عدم بهره‌جویی خدمات الکترونیکی در کتابخانه‌های تخصصی تا حدودی نسبت به کتابخانه‌های دانشگاهی

جدول ۶: توزیع فراوانی و درصد خدمات اینترنت به مراجعان کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

درصد	فراوانی	مقادیر کمی	خدمات اینترنت
۵۷/۱	۱۲		بلی
۴۲/۹	۹		خیر
۱۰۰	۲۱		جمع

شبکه‌های جهانی مانند اینترنت فراهم سازند استفاده از محمل‌های جدید اطلاعاتی و فناورانه برای خدمات‌رسانی به مراجعان حائز اهمیت است (۴: ۳۴).

۵. منابع انسانی

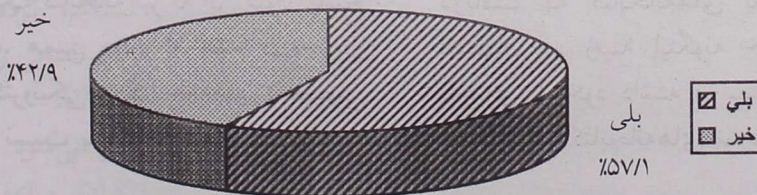
در بررسی وضعیت منابع انسانی کتابخانه‌های مذکور در زمینه مقطع و رشته تحصیلی، از جدول ۷ آشکار می‌شود که در مجموع ۲ کارشناس ارشد، ۱۴ کارشناس، و ۲ کاردان از جامعه آماری کتابخانه‌ها در رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی تحصیل کرده و دیگر کارمندان فارغ‌التحصیل رشته‌های دیگر و در مقاطع مختلف هستند.

این تحقیق با مطالعه لیلا مرتضایی (۱۳۷۲) در خصوص کتابداران متخصص در سطح دکترا و کارشناسی ارشد که ۵/۵ درصد از جامعه آماری را در برداشته همخوانی دارد، لیکن در تحقیق

مسئولان کتابخانه‌ها، توجه درخور مبذول نشده است.

جدول ۶ به تعداد کتابخانه‌هایی اشاره دارد که خدمات جست‌وجوی پیوسته ارائه می‌دهند. باتوجه به داده‌های موجود، ۱۲ کتابخانه (۵۷/۱ درصد) خدمات اینترنت برای استفاده مراجعان داشته و ۹ کتابخانه (۴۲/۹ درصد) از کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان خدمات مذکور را برای استفاده مراجعان نداشته‌اند.

در این راستا تحقیق ثریا فرهمند (۱۳۸۰) بیانگر آن است که ۳۰/۸ درصد از کارشناسان سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی از تجهیزات رایانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه اظهار رضایت داشته و ۴۱/۹ درصد، کتابخانه‌ها را فاقد تجهیزات مناسب رایانه‌ای دانسته و ۲۷/۳ درصد در این مورد بی‌نظر بوده‌اند (۹: ۵۵-۵۶). باتوجه به نتایج به دست آمده، کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان توجه

نمودار ۱. توزیع فراوانی و درصد خدمات اینترنت به مراجعان کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

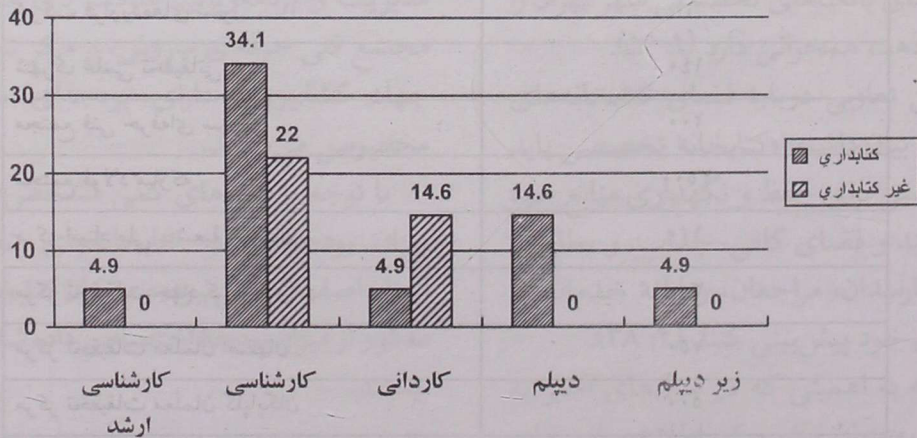
مزبور کتابداران کارشناس در مراکز اطلاع‌رسانی کشور ۶/۹ درصد بوده (۱۰: ۱۰)، و باتوجه به تحقیق حاضر که ۳۴/۱ درصد منابع انسانی در سطح کارشناسی در کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان شاغل می‌باشند، به نظر می‌رسد کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان در این

بیشتری نسبت به تکمیل تجهیزات رایانه‌ای و اتصال به شبکه‌های جهانی داشته‌اند.

باتوجه به اینکه، کتابخانه‌های تخصصی باید امکان دسترسی سریع و کارآمد پژوهشگران را به طیف وسیعی از خدمات ماشینی، رسانه‌های الکترونیکی، و پایگاه‌های اطلاعاتی موجود در

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد میزان تحصیلات و جنسیت نیروی انسانی کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

جمع	زیر دیپلم	دیپلم	کاردانی		کارشناسی		کارشناسی ارشد		مدرک جنس
			غیر کتابداری	کتابداری	غیر کتابداری	کتابداری	غیر کتابداری	کتابداری	
۲۱	-	۲	۲	۲	۴	۹	-	۲	زن
%۱۰۰	۰	%۹/۵	%۹/۵	%۹/۵	%۱۹	%۴۲/۹	۰	%۹/۵	
۲۰	۲	۴	۴	-	۵	۵	-	-	مرد
%۱۰۰	%۱۰	%۲۰	%۲۰	۰	%۲۵	%۲۵	۰	۰	
۴۱	۲	۶	۶	۲	۹	۱۴	-	۲	جمع
%۱۰۰	%۴/۹	%۱۴/۶	%۱۴/۶	%۴/۹	%۲۲	%۳۴/۱	۰	%۴/۹	

نمودار ۲. توزیع فراوانی و درصد تحصیلات نیروی انسانی کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

در جهت اعتلای انگیزه به مراجعان و افزایش بهره‌وری اطلاعاتی گام بردارند. براین قرار کوشش‌های آگاهانه در جهت انتخاب کارکنان متخصص در کتابخانه به مجموعه‌سازی صحیح و رضایت خاطر مراجعان می‌انجامد.

زمینه وضعیت مطلوب‌تری دارند. به جهت آنکه میزان تجربه و دانش کتابداران با نحوه همکاری آنان ارتباط مستقیم دارد، کتابداران کتابخانه‌های تخصصی رسالت فرهنگی و علمی بزرگی برعهده داشته و می‌توانند با استفاده از دانش و اندوخته‌ها و تجارب خود

جدول ۸. توزیع فراوانی میزان فضای کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان

نام کتابخانه	مساحت کل کتابخانه (مترمربع)
اداره راه و ترابری	۱۰۰
اداره گاز	۳۰
اداره مخابرات	۶۰
سازمان انرژی اتمی	-
سازمان پارک‌ها و فضای سبز	۲۰۰
سازمان صدا و سیما	۱۸۰
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	۵۳۰
شرکت برق منطقه‌ای	۲۰۰
شرکت پلی‌اکریل	-
شرکت فراورده‌های نسوز	۶۰
شهرک علمی تحقیقاتی	۱۴۰
مجتمع فنی حرفه‌ای سروش	۲۰۰
مجتمع فولاد مبارکه	۳۵۰۰
مرکز اسناد ملی - شعبه اصفهان	۱۰۰
مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی	۳۰۰
مرکز تحقیقات معلمان اصفهان	۷۵۰
مرکز تحقیقات معلمان گلپایگان	۵۰۰
مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام	۱۰۰
مرکز تحقیقات مهندسی	۲۵۰
معاونت حمل و نقل و ترافیک	۳۰
مهندسان مشاور شهر و خانه	۱۴

علامت (-) به مفهوم عدم اعلام مساحت از سوی پاسخگو است.

۶. فضا و بودجه

با توجه به عواملی که میزان و نوع فضای کتابخانه‌های تخصصی را تعیین می‌کند (از جمله تعداد کاربران کتابخانه و برنامه‌های تحقیقاتی و اجرایی سازمان مادر) می‌توان دریافت که در بیشتر موارد سهم بسیار کمی از مساحت کل مراکز تخصصی به کتابخانه اختصاص یافته است. از جمله با توجه به جدول ۸ مساحت کتابخانه مهندسان مشاور شهر و خانه ۱۴ مترمربع و کتابخانه اداره گاز و معاونت حمل و نقل و ترافیک ۳۰ مترمربع اعلام شده است، در مقابل، کتابخانه مجتمع فولاد مبارکه با ۳۵۰۰ مترمربع مساحت از فضای مناسب و وسیعی بهره‌مند است. این نتایج تا حدودی با تحقیق سعادت احمدزاده که اختلاف نظر در خصوص فضای کتابخانه‌های بانک‌های تخصصی شهر تهران را نشان می‌دهد، همخوانی دارد (۱: ۵۶).

شیرین تعاونی درباره فضای کتابخانه‌های تخصصی بیان داشته: «کتابخانه تخصصی باید محل مناسبی برای حفظ و نگهداری منابع خود تدارک ببیند و فضای کافی، جذاب، و مطلوبی را برای کارمندان، مراجعان، و ارائه خدمات و برنامه‌های خود پیش‌بینی کنند (۴: ۳۸).

با توجه به اهمیتی که در سال‌های اخیر به کتابخانه به‌عنوان یک مرکز اطلاع‌رسانی داده می‌شود، بیشتر کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان که از فضای مناسبی برخوردار نیستند، انتقال به فضایی مطابق با استانداردها را جزء برنامه‌های خود قرار داده که در آینده نزدیک به اجرا درخواهد آمد، برای نمونه کتابخانه‌های مرکز تحقیقات معلمان و شهرک علمی تحقیقاتی در صدد نقل مکان می‌باشند.

مطابق داده‌های موجود ۶ کتابخانه (۶/۲۸)

درصد) بودجه مستقل و ۱۵ کتابخانه (۴/۷۱ درصد) بودجه وابسته به بخش‌های دیگر دارند. از این میان سه کتابخانه اداره مخابرات، سازمان انرژی اتمی، و مرکز تحقیقات معلمان گلپایگان بودجه خود را ذکر نکرده‌اند. دو کتابخانه شرکت پلی‌اکریل و شرکت تحقیقات مهندسی بودجه خود را بدون سقف اعلام کرده‌اند. شرکت تحقیقات مهندسی بیان داشته است که چون این شرکت پروژه‌های مختلفی را با متخصصان پیمانکار به اجرا درمی‌آورد، بنابراین نیازهای اطلاعاتی در پروژه‌های مختلف متفاوت بوده و کتابخانه موظف است نیازهای اطلاعاتی متخصصان را با هر میزان هزینه‌ای مرتفع سازد، به این علت، بودجه این کتابخانه بدون سقف است. کتابخانه‌های صدا و سیما، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، شرکت برق منطقه‌ای، مجتمع فنی حرفه‌ای سرش، و مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی دارای بودجه‌ای معین و مخصوص می‌باشند.

با توجه به داده‌های کمی مشخص می‌شود میزان بودجه بیشتر کتابخانه‌های تخصصی استان اصفهان معین نبوده و مدیران کتابخانه‌های مذکور از میزان بودجه اختصاص داده شده مطلع نیستند.

۷. برنامه‌های آینده جهت توسعه و گسترش کتابخانه

کتابخانه تخصصی باید قبل از هرچیز دارای اهداف کوتاه‌مدت، بلندمدت، و وظایف معین و مدون در راستای اهداف، وظایف، و برنامه‌های سازمان متبوع خود باشد (۴: ۳).

سؤال شماره ۲۴ که به صورت باز مطرح شده با برنامه‌های توسعه کتابخانه‌های تخصصی

استان اصفهان در آینده مربوط می‌شود. ۱۶ کتابخانه (۷۶/۲ درصد) برنامه‌های خود را شرح داده و ۵ کتابخانه (۲۳/۸ درصد) به این سؤال پاسخ نداده‌اند. از جمله برنامه‌هایی که این کتابخانه‌ها جهت توسعه و گسترش داشته‌اند به قرار زیر است:

کتابخانه اداره گاز، تغییر مکان و خرید مواد کتابخانه‌ای بیشتر؛ کتابخانه سازمان پارک‌ها و فضای سبز، خرید نرم‌افزار کتابخانه‌ای، گسترش مخزن، و بازسازی مجموعه کتاب‌های تخصصی؛ کتابخانه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ساخت وب سایت، ورود اطلاعات و فهرست‌نویسی مواد غیرکتابی؛ کتابخانه شرکت برق منطقه‌ای، جداسازی سالن مطالعه از مخزن کتابخانه و راه اندازی فضای مناسب جهت مخزن کتابخانه؛ شرکت پلی‌اکریل ساخت وب‌سایت و راه‌اندازی جست‌وجوی کامپیوتری؛ کتابخانه شهرک علمی تحقیقاتی، الکترونیکی کردن منابع؛ کتابخانه مجتمع فولاد مبارکه، الکترونیکی کردن منابع کتابخانه، حذف کاغذ از کتابخانه و ارائه واحدهای استاندارد سمعی و بصری، آرشیو تخصصی، و تکمیل منابع؛ کتابخانه مجتمع فنی-حرفه‌ای سروش، اتصال به اینترنت، و تهیه سایت؛ کتابخانه مرکز اسناد ملی شعبه اصفهان، گسترش مجموعه؛ مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی، جداسازی از واحد اطلاع‌رسانی؛ مرکز تحقیقات معلمان اصفهان، انتقال به ساختمان جدید و تهیه نرم‌افزار کتابخانه‌ای جدید؛ مرکز تحقیقات معلمان گلپایگان، رایانه‌ای کردن جست‌وجوی کتابخانه و تهیه نرم‌افزار کتابخانه‌ای، و بهره‌جویی از نیروهای متخصص کتابداری؛ کتابخانه مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام، تهیه صفحات

وب مستقل برای کتابخانه و همکاری با شبکه‌های رایانه‌ای؛ کتابخانه مرکز تحقیقات مهندسی، گسترش هرچه بیشتر و بهتر واحد اطلاع‌رسانی؛ کتابخانه معاونت حمل و نقل و ترافیک، تهیه بانک اطلاعاتی در زمینه تخصصی ترافیک را از برنامه‌های آتی خود برشمرده‌اند.

پیشنهادات

۱. ایجاد مجموعه‌ای متعادل و غنی از منابع کتابی و غیرکتابی و سازماندهی آنها به منظور دسترس پذیری هرچه بیشتر متخصصان به منابع مورد نیاز؛
۲. توسعه خدمات عمومی و تلاش در جهت فراهم‌آوری فناوری‌های جدید ارتباطی و الکترونیکی برای بالا بردن کمیت و کیفیت فعالیت‌های خود و کم کردن فاصله با دنیای جدید کتابداری و اطلاع‌رسانی؛
۳. آموزش مهارت‌های جدید و برقراری دوره‌های بازآموزی مهارت‌های کتابداران نظیر فهرستنویسی، نمایه‌سازی، و چکیده‌نویسی برای کارکنان این کتابخانه‌ها و هماهنگ ساختن دانش کتابداران با پیشرفت‌های جهانی؛
۴. به‌کارگیری هرچه بیشتر نیروهای متخصص در کتابداری و اطلاع‌رسانی؛
۵. گسترش فضای کتابخانه‌های تخصصی استان و طراحی نقشه کتابخانه‌ها با کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نوین در کشورهای پیشرفته؛
۶. افزایش امکانات جهت رفاه کاربران و استاندارد کردن تجهیزات کتابخانه‌ها؛
۷. تهیه جدیدترین ویرایش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای به منظور تسهیل ذخیره و بازیابی اطلاعات؛ و

۸. تخصیص بودجه کافی، معین، و متناسب با نیاز کتابخانه.

منابع

۱. احمدزاده، سعادت. «ارزیابی مجموعه و خدمات کتابخانه‌های بانک‌های تخصصی شهر تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۸.
۲. پریخ، مه‌ری. «وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد و الگویی مناسب برای نظام اطلاع‌رسانی». کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره چهارم ۳، (۱۳۸۰): ۳۵-۶۳.
۳. پیا‌هو، لیلا. «افزایش میزان استفاده از کتابخانه‌های تخصصی»، مجموعه مقالات ششمین همایش کتابداران. یزد: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ۱۳۸۰، ص ۲۳۹-۲۸۲.
۴. تعاونی، شیرین. استاندارد کتابخانه‌های تخصصی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱.
۵. حاجی‌شیریزی، زهرا. «بررسی وضعیت کتاب‌های منتشرشده فارسی در زمینه علوم پزشکی در طی پنج سال اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۲.
۶. رسولی‌املشی، مرضیه. «بررسی وضعیت کتابخانه‌های صنعت نفت شهر تهران و ارائه راهکارهای عملی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده روانشناسی

و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۸.

۷. روشن‌بین، فرور. مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی و تخصصی. تهران: صنم، ۱۳۷۹.

۸. سالمی، فریده. «بررسی وضعیت مدیریت در کتابخانه‌های تخصصی شهر اهواز». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات اهواز، ۱۳۸۲.
۹. فرهمند، ثریا. «افزایش میزان مراجعه کارکنان به ویژه کارشناسان سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی به کتابخانه». مجموعه مقالات ششمین همایش کتابداران. یزد: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ۱۳۸۰، ص ۳۵-۷۰.

۱۰. مرتضایی، لیلا. «بررسی آماری وضعیت اطلاع‌رسانی در ایران». اطلاع‌رسانی، دوره دهم، ۲ و ۳ (تابستان و پاییز ۱۳۷۲): ۱-۲۲.

11. Clair, Guy. "The new Literacy: Do special librarians have a role?". *Journal of special libraries*, No. 12 (1991): 99-104.

12. Dimitroff, Alexandra. "Information Access in a Developing Country: Special Libraries in Egypt". *Journal of special Libraries*. No. 24 (1993): 25-29.

13. Kent, Allen ... [et al]. *Encyclopedia of library and information science*. Vol 28, New York: Marcel Dekker inc, (1976): 390-394.

14. Odumosu, O. "Standards for Nigerian special libraries in post-mili-

tary era". *Nigerian Libraries*, No.15 (1979): 75-82.

15. Waters, Peter. "Case study of Scotland agricultural science library". *Journl of Special Library*, No. 27 (1996): 70-77.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۳/۹/۹

